

ULOGA MENADŽMENTA U PROCESU FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA – ODGOVORNOST I INTERESI

Slavica Stevanović¹, Bojana Radovanović¹, Jelena Minović²

1-Institut ekonomskih nauka

2- Beogradska bankarska akademija

Izvod¹

Finansijski izveštaji preduzeća predstavljaju relevantan informacioni resurs brojnih korisnika računovodstvenih informacija. Pripremanje i sastavljanje finansijskih izveštaja se poverava profesionalnim računovođama, s tim da je za kvalitet finansijskih izveštaja, pred vlasnicima kapitala i ostalim stejkholderima, primarno odgovoran top menadžment preduzeća. Cilj rada je isticanje upravljačke nadležnosti i odgovornosti menadžera u procesu finansijskog izveštavanja, uz poseban osvrt na njihov informacioni interes za finansijske izveštaje.

U radu nastojimo prikazati oblike odgovornosti menadžera za finansijske izveštaje, a zatim analizirati regulatorni okvir odgovornosti menadžera u domenu finansijskog izveštavanja u zemljama sa razvijenom računovodstvenom profesijom i kod nas. U nastavku rada se, nakon obrazlaganja uloge koju menadžeri imaju u procesu polaganja računa stejkholderima preduzeća, opisuje konfliktna uloga menadžmenta u procesu finansijskog izveštavanja. S obzirom da su menadžeri specifični korisnici finansijskih izveštaja, u posebnom delu rada će biti analiziran način zadovoljavanja njihovih informacionih potreba iz seta finansijskih izveštaja.

Ključne reči: finansijski izveštaji, odgovornost menadžmenta, konflikt interesa, prevare.

THE ROLE OF MANAGERS IN THE FINANCIAL REPORTING PROCESS – RESPONSABILITY AND INTERESTS

Slavica Stevanović¹, Bojana Radovanović¹, Jelena Minović²

1-Institute of Economic Sciences

2-Belgrade Banking Academy, jelena.minovic@gmail.com

Abstract²

Financial reports are an important resource for many users of accounting informations. Preparation and compilation of financial reports is entrusted with professional accountants. However, top management is primarily responsible for the quality of the financial reports. The goal of this paper

¹ Rad je deo istraživačkih projekata pod šiframa 47009 (Evropske integracije i društveno-ekonomske promene privrede Srbije na putu ka EU) i 179015 (Izazovi i perspektive strukturnih promena u Srbiji: Strateški pravci ekonomskog razvoja i usklađivanje sa zahtevima EU), finansiranih od strane Ministarstva za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije.

² This paper is a part of research projects numbers 47009 (European integrations and social and economic changes in Serbian economy on the way to the EU) and 179015 (Challenges and prospects of structural changes in Serbia: Strategic directions for economic development and harmonization with EU requirements), financed by the Ministry of Science and Technological Development of the Republic of Serbia.

is to emphasize managers' competencies and responsibility in the financial reporting process. This paper also focuses on the managers' needs for the information provided in financial reports. In this paper, we firstly present types of managers' responsibility for financial reports, and then we analyze the regulatory frameworks for managers' responsibility in the area of financial reporting. In provision of the regulatory frameworks we focus both on the countries with a developed accounting profession and on Serbia. Due to the fact that managers have the responsibility towards different stakeholders, we furthermore consider the conflict of interest that occurs in these relations and that might influence the quality of the financial reports. Finally, we analyze how financial statements meet managers' needs for the relevant information.

Keywords: financial reports, managers' responsibility, conflict of interest, managers' fraud.

1. UVOD

Finansijsko izveštavanje je proces obezbeđivanja finansijsko-računovodstvenih informacija o preduzeću i njihovog prezentovanja stejkholderima preduzeća kao donosiocima odluka. Kao instrumenti za uspostavljanje komunikacije između informacija koje su generisane u okviru računovodstvenog informacionog sistema, s jedne strane i brojnih korisnika računovodstvenih informacija s druge strane, pojavljuju se brojni finansijski izveštaji. Korisnici finansijskih izveštaja, kako eksternih, tako i internih, očekuju da finansijsko izveštavanje obezbedi informacije o ekonomskim resursima, performansama poslovanja preduzeća, o načinu sticanja i upotrebe gotovine, o tome kako menadžment preduzeća ispunjava svoju upravljačku odgovornost prema vlasnicima kapitala, i sve to u cilju donošenja racionalnih poslovnih, investicionih i finansijskih odluka.

Pripremanje i sastavljanje finansijskih izveštaja se poverava profesionalnim računovodama, s tim da je za kvalitet finansijskih izveštaja pred vlasnicima kapitala i ostalim stejkholderima primarno odgovoran top menadžment preduzeća. Postojanje minimalnih zahteva u okviru zakonske i profesionalne računovodstvene regulative po pitanju obelodanjivanja finansijskih informacija, kao i mogućnost izbora između više ponuđenih alternativa, omogućavaju menadžmentu da utiče na iskazivanje performansi preduzeća, a samim tim i na kvalitet prezentovanih informacija. Računovodstvo zasnovano na obračunskoj osnovi je pod uticajem menadžera, u smislu odlučivanja o računovodstvenim politikama i metodama procene. Način klasifikacije sredstava, procena po knjigovodstvenoj ili fer vrednosti, procena veka trajanja stalne imovine, izbor metode amortizacije i obračuna zaliha, obelodanjivanje informacija o potencijalnim obavezama, samo su neki od primera područja koja menadžerima nude mogućnost prosuđivanja i pravo izbora. Konačan izbor i eventualne skrivene namere menadžera, svakako imaju efekta na realnost iskazanih performansi preduzeća.

2. UPRAVLJAČKA ODGOVORNOST MENADŽMENTA ZA FINANSIJSKE IZVEŠTAJE

2.1. Regulatorni okvir odgovornosti menadžmenta

Finansijsko izveštavanje je primarna odgovornost menadžmenta preduzeća. Forma i sadržina finansijskih izveštaja su značajnim delom definisane zakonskom i profesionalnom regulativom, tako da su menadžeri odgovorni za sadržinu finansijskih izveštaja u meri u kojoj imaju pravo izbora neke od dopuštenih metoda procene i obračuna bilansnih pozicija. Sastavljene, objavljene i revidirane finansijske izveštaje, menadžment preduzeća prezentira vlasnicima kapitala i podnosi ih

na usvajanje. Činjenica je da se sastavljanje i objavljivanje finansijskih izveštaja preduzeća poverava profesionalnim računovođama, ali je za kvalitet finansijskih izveštaja odgovoran top menadžment preduzeća, a ne računovođa, s obzirom da menadžment ima obavezu da, ukoliko je potrebno, pred skupštinom akcionara obrazloži informacije prikazane u finansijskim izveštajima. Kako se zahtevima računovodstvene regulative ne mogu pokriti sva pitanja i problemi koji mogu nastati u različitim okolnostima, na menadžerima je da rešenja traže u skladu sa postojećim zahtevima i profesionalnim prosuđivanjem. Regulativa je tu da smanji subjektivnost onih koji su odgovorni za finansijske izveštaje, ali je ne može eliminisati.

Poznato je da efikasan sistem finansijskog izveštavanja generiše istinite i objektivne informacije o ostvarenjima preduzeća, pruža pouzdanu osnovu za donošenje kvalitetnih poslovnih odluka, jača poverenje investitora i ostalih poverilaca, utiče na smanjenje rizika investiranja i niže troškove kapitala, što sve zajedno povoljno utiču na tržište kapitala i privredne tokove jedne zemlje. Praksa je pokazala da je finansijsko izveštavanje ozbiljno pitanje da bi se moglo prepustiti savesti menadžera i verovanju u njihov integritet. Zakonska i profesionalna računovodstvena regulativa intenzivno uvode zahteve kojima se pojačava odgovornost menadžera za finansijske izveštaje preduzeća i ističe značaj principa potpunosti prilikom obelodanjivanja finansijskih informacija. Činjenica da je u SAD postojao veliki broj kompanija koje su po nalogu Komisije za hartije od vrednosti (Security Exchange Commission - SEC) imale obavezu da preurede finansijske izveštaje, dovela je u pitanje kulturu i moralne vrednosti učesnika u lancu finansijskog izveštavanja, a pre svega menadžera koji upravljaju kapitalom tih kompanija. Nakon neprijatnih dešavanja na američkom finansijskom tržištu, u SAD je 2002. godine donet Zakon o računovodstvenoj reformi i zaštiti investitora koji, između ostalog, sadrži posebne odredbe vezane za odgovornost menadžera. Reč je o zakonu koji je poznat pod nazivom Sarbanes-Oxley Act¹, čiji je glavni cilj bio da se unapredi korporativno finansijsko izveštavanje propisivanjem strogih kazni za kriminalne radnje, povećanjem odgovornosti menadžmenta, uključujući tu i nametanje dodatnih odgovornosti komiteta za reviziju kao i putem povećanja nezavisnosti revizora [6].

Kompanijski zakoni evropskih zemalja poput Engleske, Nemačke i Francuske regulišu i promovišu ulogu urednog finansijskog izveštavanja i odgovornost menadžmenta u tom procesu. U Engleskoj se Zakonom o kompanijama propisuje obavezno objavljivanje svih informacija neophodnih za pouzdanu procenu poslovnog uspeha, finansijskog položaja i budućih poslovnih strategija i šansi kompanije u okviru tzv. Operativnog i finansijskog pregleda [5]. Reč je o zahtevnoj zakonskoj regulativi kada je u pitanju vođenje poslovnih knjiga i finansijsko izveštavanje kompanija u Engleskoj, koja je od 2002. godine dodatno pojačana, između ostalog, povećanjem odgovornosti menadžmenta za finansijske izveštaje.

Zakonska i profesionalna računovodstvena regulativa definišu pravila i principe koji se moraju poštovati prilikom pripremanja, sastavljanja i objavljivanja finansijskih izveštaja pravnih lica i preduzetnika u Srbiji. Zakonski propisi, poput Zakona o računovodstvu i reviziji, Zakona o privrednim društvima i Zakona o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata, imaju za cilj regulisanje osnovnih računovodstvenih pitanja u cilju harmonizacije računovodstvenog procesa i procesa finansijskog izveštavanja na nacionalnom nivou i obezbeđenja kvalitetne informacione osnove za donošenje odluka, s tim da postoje posebne odredbe koje se bave odgovornošću za finansijske izveštaje. Organ upravljanja pravnog lica, odnosno preduzetnik, odgovoran je za istinito i pošteno prikazivanje finansijskih izveštaja [12], čime je ozakonjena

¹ Sarbanes-Oxley Act je vrlo specifičan kada je reč o odgovornosti menadžera, tako da je pored primarne odgovornosti za finansijske izveštaje kompanije, menadžment zadužen i za izveštavanje o sistemu interne kontrole u odnosu na finansijsko izveštavanje.

odgovornost menadžmenta kao organa upravljanja. Unapređenje odgovornosti menadžmenta za finansijske izveštaje u domaćoj praksi se nameće kao zadatak, kako državnih organa, tako i samih menadžera i ostalih stejkholdera sistema finansijskog izveštavanja, poput obrazovnih institucija, profesionalnih organizacija i njihovih članova.

Bliskost računovodstvenih tradicija naše i zemalja Evropske unije i razvoj domaće prakse finansijskog izveštavanja pod uticajem nemačko-francuskog stila, koji karakteriše visok stepen zakonske regulacije polaganja računa, primena principa urednog bilansiranja i isticanje odgovornosti menadžera, činjenice su koje dodatno ističu potrebu za unapređenjem odgovornosti menadžera za kvalitet finansijskih izveštaja u domaćoj praksi. Ukoliko prethodno iznetom dodamo postojanje strateškog cilja pristupanja Evropskoj uniji, suštinsko inkorporiranje svojstava sistema finansijskog izveštavanja vodećih članica Evropske unije u domaći sistem i usaglašavanje domaćeg zakonodavstva sa računovodstvenim direktivama Saveta Evropske unije po svim finansijsko-izveštajnim pitanjima, postaju neminovnost.

Poštovanje etičkih kodeksa je implicitna obaveza menadžmenta po osnovu ozakonjene odgovornosti za istinito i pošteno finansijsko izveštavanje. Kontinuirano unapređenje i promovisanje etičkog načina ponašanja menadžera u procesu upravljanja kapitalom vlasnika preduzeća, predstavlja važan faktor unapređenja kvaliteta sistema finansijskog izveštavanja. Poštovanje međunarodnih računovodstvenih standarda, međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja i zakonskih propisa, stvar je moralnih načela računovođa i menadžera, ali je u isto vreme rezultat činjenice da postoji adekvatno sankcionisanje u slučaju kršenja važećih propisa i etičkih kodeksa.

2.2. Uloga menadžera u procesu polaganja računa stejkholderima preduzeća

Menadžment preduzeća polaže račune o sposobnosti upravljanja poverenim sredstvima i ostvarenim performansama u posmatranom periodu korisnicima finansijskih izveštaja, pre svega vlasnicima kapitala. Pod polaganjem računa o stanju i uspehu preduzeća, podrazumeva se periodično eksterno računovodstveno izveštavanje o finansijskom položaju i uspehu preduzeća, na način utvrđen računovodstvenim načelima, standardima i propisima [7]. Posle usvajanja finansijskih izveštaja od strane skupštine društva, preduzeće izveštaje dostavlja Agenciji za privredne registre¹ i objavljuje putem web sajta ili štampe, nakon čega informacije o finansijskom položaju, rezultatu poslovanja i promeni finansijskog položaja preduzeća dobijaju javni karakter.

Obavezni instrumenti polaganja računa za većinu pravnih lica su bilans stanja, bilans uspeha, izveštaj o tokovima gotovine, izveštaj o promenama na kapitalu, napomene uz finansijske izveštaje i statistički aneks. Zakon o računovodstvu i reviziji [12] preduzetnike i pravna lica koja su razvrstana kao mala pravna lica obavezuje na dostavljanje bilansa stanja, bilansa uspeha i statističkog aneksa. Pored pomenutog seta finansijskih izveštaja, izveštaj o poslovanju preduzeća predstavlja važan izvor informacija koje su relevantne stejkholderima preduzeća. Izveštaj o poslovanju priprema i sastavlja menadžment preduzeća, s tim da objavljivanje izveštaja može biti deo poslovne politike preduzeća, ali i obaveza propisana zakonskom regulativom. Aktuelni Zakon o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata se bavi akcionarskom društvima čijim se akcijama trguje na organizovanom tržištu, i nameće im obavezu objavljivanja godišnjeg izveštaja

¹ Objedinjeni prijem finansijskih izveštaja za 2009. i 2010. godinu se obavlja u Agenciji za privredne registre, u kojoj je uspostavljen Registar finansijskih izveštaja i podataka o bonitetu pravnih lica i preduzetnika. Pre toga su finansijski izveštaji dostavljani i Centru za bonitet Narodne banke Srbije.

o poslovanju i podnošenje izjave o šestomesečnom planu poslovanja društva. Naglasak je na prikazivanju finansijskog položaja i efekata materijalno značajnih događaja na finansijsko stanje, uspeh i novčane tokove društva. Nametanje obaveze javnim društvima da izveštavaju o pravnom statusu i poslovanju društva, razumljivo je s obzirom da se žele istaći sve činjenice koje mogu bitnije uticati na cenu hartija od vrednosti. Sadržina godišnjeg izveštaja o poslovanju je u skladu sa zahtevima četvrte direktive Evropske unije koji se odnose na godišnji izveštaj o poslovanju [2].

Pored odgovornosti i uloge koju imaju u eksternom finansijskom izveštavanju, menadžeri preduzeća imaju važnu ulogu u unapređenju procesa finansijskog izveštavanja. Unapređenje podrazumeva preduzimanje brojnih aktivnosti, za čije sprovođenje odgovornost treba da preuzmu, osim menadžera, kreatori računovodstvene regulative, regulatori na tržištu kapitala, računovođe i revizori. Međunarodna federacija računovođa, između ostalog, u ohrabriranju kratkoročnog polaganja računa i usavršavanju komunikacije unutar lanca učesnika u procesu izveštavanja vidi načine unapređenja_korisnosti informacija iz finansijskih izveštaja [3].

3. MENADŽERSKE PREVARE U PROCESU FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA

Odvajanjem vlasništva od upravljanja kapitalom preduzeća i prenošenjem prava donošenja odluka na menadžment od strane vlasnika kapitala, otvara se mogućnost sukoba interesa između vlasnika i menadžera. Menadžeri su, rukovođeni sopstvenim interesima i ciljevima, često u konfliktu sa interesima akcionara kao vlasnika kapitala preduzeća. Velika disperzija vlasništva dodatno stvara povoljno okruženje za delovanje menadžera u sopstvenom interesu, jer akcionari pojedinačno nisu u mogućnosti da kontrolišu ili utiču na aktivnosti menadžmenta.

Menadžment preduzeća radi u interesu vlasnika kapitala ukoliko uspešno upravljanja kapitalom preduzeća i ostvaruje zadovoljavajuće stope prinosa na uloženi kapital. S obzirom da je kretanje cena akcija na tržištu važan signal akcionarima da li i u kojoj meri menadžeri rade u njihovom i interesu ostalih interesnih grupa preduzeća, menadžeri će nastojati da prikažu rezultate poslovanja koji će zadržati postojeće i privući nove investitore. Obelodanjene informacije koje su u skladu sa interesima vlasnika kapitala mogu biti pouzdane ili neistinite, u zavisnosti od integriteta menadžera. Savesni i profesionalni menadžeri preduzeća prikazuju istinite i objektivne informacije, što nije slučaj kod svih rukovodećih članova. Menadžeri skloni prevarama nastoje da, prilikom pripremanja i sastavljanja finansijskih izveštaja, generišu i objave informacije koje ukazuju na povoljne performanse preduzeća i zadovoljavajuću vrednost za vlasnike kapitala, ali ne oslikavaju stvarna dešavanja tokom poslovanja preduzeća.

Konfliktna uloga menadžmenta se ogleda u mogućnošću pripremanja i prikazivanja informacija o povoljnom položaju preduzeća koje nisu realne. Falsifikovanje i izmena računovodstvenih evidencija i dokumentacije, pogrešno iskazivanje ili namerno izostavljanje važnih informacija iz finansijskih izveštaja, namerna pogrešna primena računovodstvenih principa, primeri su finansijskih prevara sprovedenih od strane menadžera i računovođa preduzeća. Posledica navedenih aktivnosti je lažno finansijsko izveštavanje, što za cilj ima svesno dovođenje u zabludu brojnih korisnika finansijskih izveštaja [6]. Menadžeri koriste svoju računovodstvenu diskreciju da bi uticali na finansijske izveštaje, tako da konkretno posmatrano, upravljanje dobitkom u cilju manipulacije dobitkom, može uticati na smanjenje pouzdanosti finansijskih izveštaja i smanjenje poveranja u iste [9]. Važno je napomenuti da upravljanje dobitkom ima i svoju pozitivnu stranu i da se može prihvatiti kao regularna poslovna praksa ukoliko nema materijalno značajnog narušavanja

računovodstvenih pravila, smišljene namere stvaranja pogrešne predstave o performansama preduzeća i ukoliko doprinosi ostvarenju interesa stejkholdera preduzeća.

Krivotvoreno finansijsko izveštavanje od strane menadžmenta može biti motivisano ličnom koristi, pritiscima sa strane ili okolnostima koje omogućavaju izvršenje pronevera, uz mali rizik da budu otkrivene. Direktno koristi, u obliku raznih vrsta privilegija koje menadžeri ostvaruju srazmerno performansama preduzeća, mogu ih navesti na svesno narušavanje istinitosti finansijskih izveštaja, kako bi se stvorili uslovi neophodni za realizaciju privilegija, naravno ukoliko ti uslovi već nisu stvarnost preduzeća. Pritisak da treba nabaviti dodatni vlasnički i dužnički kapital, ispoštovati ograničenja nametnuta od strane kreditora, za rezultat ima mogućnost kreiranja povoljne uspešnosti preduzeća lažnim finansijskim izveštavanjem. Niži kvalitet korporativnog upravljanja, transakcije sa povezanim licima, proces inicijalne javne ponude, preuzimanje i restrukturiranje preduzeća, okolnosti su koje olakšavaju nastanak pronevera u preduzeću, naročito pronevera i prevara od strane menadžmenta [4]. Menadžeri na raznim hijerarhijskim nivoima su često izvršioци finansijskih prevara, jer im status u preduzeću olakšava da zaobiđu postojeće interne kontrole.

Podizanjem nivoa odgovornosti menadžera, ali i internih i eksternih revizora za kriminalne radnje i prevare u finansijskom izveštavanju, u velikoj se meri doprinosi smanjenju nastanka i efikasnijem otkrivanju već nastalih manipulacija. Neadekvatno sankcionisanje počinioca prevara može podsticajno delovati na nastanak novih manipulacija, pa je otuda važno insistiranje na netolerantnosti prema menadžerima, računovođama i revizorima koji su učestvovali u finansijskim prevarama [3].

Specificiranjem pravila poslovanja, prava i obaveza menadžera kroz zakonsku, profesionalnu i internu regulativu, stvara se partnerska klima gde menadžeri, poslušajući u interesu vlasnika, rade i u sopstvenu korist. Značajan instrument nezavisne kontrole menadžmenta od strane vlasnika korporacije je upravni odbor koji je u obavezi da vlasnike kapitala informiše o stanju i poslovima društva i da skupštini društva podnese na usvajanje finansijske izveštaje, izveštaj revizora i izveštaj o poslovanju [11]. Nezavisna revizija finansijskih izveštaja je najobjektivniji verifikator pouzdanosti finansijskih izveštaja i samim tim i objektivnosti menadžera koji su za njih odgovorni. Eksterna revizija je, kao i kontrola rada revizora, važan mehanizam spoljne kontrole menadžmenta. Nadzor se može sprovesti i kontrolisanjem privilegija menadžmenta i ograničavanjem menadžerskih odluka. "Što se više nadgledaju međusobno menadžeri korporacije i vlasnici kapitala, i što su više nadgledani, manja je verovatnoća da će se pojaviti sukobi interesa u poslovanju" [8]. Rešenje principal agent problema se može naći u verovanju u njihove moralne vrednosti i integritet, ali i u adekvatnoj motivaciji, kako finansijske, tako i nefinansijske prirode.

4. FINANSIJSKI IZVEŠTAJI KAO INFORMACIONI RESURS MENADŽMENTA

Finansijski izveštaji se koriste kao instrumenti koji uspostavljaju komunikaciju između informacija generisanih u okviru računovodstvenog informacionog sistema i brojnih korisnika računovodstvenih informacija. Vlasnici kapitala kao najvažniji eksterni korisnici, u finansijskim izveštajima vide izvor informacija za procenu prinostnog položaja, finansijske sigurnosti preduzeća i mogućnosti isplate dividendi. Performanse preduzeća interesuju i zaposlenici, čiji je krajnji interes naplata potraživanja po osnovu odobrenog kredita i ugovorenih kamata u predviđenim rokovima, dok kupce hartija od vrednosti koje preduzeće plasira interesuje mogućnost naplate prinosa na plasmane i povraćaj glavnice po tom osnovu. Pored korisnika koji su uključeni i zainteresovani za

poslovanje preduzeća kao sadašnji stejkholderi, informacije u finansijskom izveštaju od značaja su za buduće korisnike, koji nameravaju da ostvare neke oblike saradnje sa preduzećem.¹

Menadžeri mogu imati po pitanju rentabilnosti, solventnosti i likvidnosti preduzeća, zajedničke interese sa ostalim interesnim grupama. Rentabilnost, kratkoročna i dugoročna finansijska sigurnost su preduslovi za ostvarenje bonusa, učešće u dobitku i napredovanje. Ipak, menadžeri spadaju u interne korisnike finansijskih izveštaja, čije su informacione potrebe specifične u odnosu na ostale interesne grupe. Pored toga što u odnosu na eksterne korisnike imaju pristup većem broju informacija, zainteresovani su za informacije sadržane u finansijskim izveštajima koji se javno objavljuju. Zainteresovanost za finansijske izveštaje koji se dostavljaju eksternim korisnicima može biti podstaknuta interesom da se prikažu informacije koje ukazuju na dobre performanse preduzeća i na taj način privuku investitori i kreditori. Finansijska pozicija i performanse preduzeća merilo su i sposobnosti menadžmenta da upravlja aktivnostima u cilju ispunjenja postavljenih ciljeva. Informacije sadržane u obaveznim periodičnim finansijskim izveštajima, koji su predmet nezavisne verifikacije od strane revizora, odlikuju se većim stepenom pouzdanosti od ostalih informacija generisanih od strane menadžmenta. Istinitost i objektivnost informacija, potvrđene eksternom revizijom, mogu biti razlog više da ih menadžeri na raznim nivoima koriste za aktivnosti koje sprovede.

Ključne odluke menadžmenta se svode na odluke o investiranju, odluke o finansiranju i odluke o upravljanju imovinom [8]. Informacionu osnovu za odlučivanje menadžment, pre svega, nalazi u informacijama računovodstvenog informacionog sistema preduzeća. Računovodstveni informacioni sistem jeste jedini potpun kvantitativni izvor informacija, ali ne treba zanemariti kvantitativne i kvalitativne informacije koje pružaju eksterni izvori i ostali izvori u okviru poslovnog sistema preduzeća. Makroekonomske i industrijske informacije iz okruženja, kao i informacije iz proizvodnog, marketinškog, finansijskog i kadrovskog informacionog sistema preduzeća, predstavljaju važnu informacionu podlogu za aktivnosti menadžmenta.

Finansijski izveštaji predstavljaju značajan, ali ne i dovoljan izvor za zadovoljenje informacionih potreba menadžmenta. U zavisnosti od vrsta odluka koje donosi, menadžeri mogu koristiti informacije koje se odnose na preduzeće kao celinu ili informacije koje se odnose na pojedine segmente preduzeća. Informacije o ukupnim prihodima od prodaje za određeni period i njima pripadajućim rashodima mogu biti dovoljne za utvrđivanje poslovnog dobitka tokom godišnjeg perioda i praćenje trenda rentabilnosti posmatranog preduzeća. Ukoliko je cilj utvrđivanje doprinosa pojedinih delova preduzeća ili pojedinačnih proizvoda ostvarenom godišnjem dobitku, informacije iz finansijskih izveštaja moraju biti dopunjene upravljačko-računovodstvenim informacijama.

Finansijski izveštaji koji se sastavljaju na rok kraći od godinu dana predstavljaju važan izvor informacija koji menadžerima omogućava preduzimanje korektivnih aktivnosti u područjima koja su pokazala slabije rezultate. Mesečni podaci su ažurniji, i kao takvi prikazuju kretanja performansi preduzeća i njenih delova tokom celog poslovnog ciklusa. Finansijska analiza je važan instrument koji menadžerima pomaže prilikom procene opravdanosti ulaganja, mogućnosti pronalaženja dodatnih izvora kapitala i efikasnosti u upravljanju imovinom i kapitalom. Pored toga što dočaravaju trenutnu sliku finansijske pozicije i aktivnosti preduzeća, rezultati finansijske analize su

¹ Pored pomenutih eksternih korisnika finansijskih izveštaja, dobavljači, kupci, konkurenti, zaposleni, Vlada, državni organi, finansijski analitičari, statističari, novinari, istraživači, sindikati, berzanski posrednici i rejting agencije, imaju svoje interese u preduzeću, i u skladu sa tim specifična informaciona očekivanja.

osnova za planiranje i kontrolu izvršenja planiranih aktivnosti i donošenje poslovnih odluka koje je moguće realizovati u budućnosti.

Menadžment je odgovoran za sastavljanje i prikazivanje finansijskih izveštaja preduzeća čijim kapitalom upravlja, a isti ti izveštaji mogu biti koristan informacioni izvor za sprovođenje upravljačkih aktivnosti. Ipak je važno napomenuti da menadžeri mogu biti korisnici finansijskih izveštaja, ne samo preduzeća kojim upravljaju, već i drugih preduzeća. U tom slučaju tuđi finansijski izveštaji za menadžment predstavljaju važan informacioni resurs koji se koristi za poređenje ostvarenih performansi sa performansama konkurenata i za analizu i ocenu performansi poslovnih saradnika. Ostvarenja kupaca i dobavljača utiču na performanse preduzeća, pri čemu se menadžeri, ocenjujući njihove finansijske izveštaje, nalaze u ulozi finansijskih analitičara, kao i prilikom analize ostvarenja preduzeća u čije se hartije od vrednosti ulaže.

5. ZAKLJUČAK

Zakonska i profesionalna regulativa definišu osnovne zahteve po važnim računovodstvenim i finansijsko-izveštajnih pitanja, ali je na menadžmentu da pojedinačna rešenja traže, kako u zahtevima postojeće regulative, tako i u sopstvenom profesionalnom prosuđivanju. Činjenica je da je zakonska regulativa sve zahtevnija kada je u pitanju regulisanje odgovornosti menadžmenta za finansijsko izveštavanje, što se može videti na primerima Zakona o računovodstvenoj reformi i zaštiti investitora u SAD-u (Sarbanes-Oxley Act) i Zakona o kompanijama u Engleskoj. Radi poboljšanja kvaliteta finansijskog izveštavanja, veoma je značajno raditi na unapređenju odgovornosti menadžera u procesu finansijskog izveštavanja, što je zadatak državnih organa, ali i ostalih stejkholdera domaćeg sistema finansijskog izveštavanja.

Prikazivanje finansijskog položaja i efekata materijalno značajnih događaja na finansijsko stanje, uspešnost i novčane tokove preduzeća, primarna je odgovornost menadžmenta koji vlasnicima kapitala i ostalim stejkholderima polaže račune o performansama preduzeća i sposobnošću upravljanja kapitalom preduzeća. U svrhu polaganja računa stejkholderima preduzeća, menadžmentu je na raspolaganju veliki broj instrumenata poput seta finansijskih izveštaja i izveštaja o poslovanju, kako na godišnjoj osnovi, tako i izveštaja na kraći rok.

Konfliktna uloga menadžmenta se ogleda u mogućnošću pripremanja i prikazivanja informacija o povoljnom položaju preduzeća koje nisu realne. Krivotvoreno finansijsko izveštavanje od strane menadžmenta može biti motivisano ličnom koristi, pritiscima sa strane ili okolnostima koje omogućavaju izvršenje pronevera, uz mali rizik da budu otkrivene. Računovodstvena regulativa omogućava manji stepen subjektivnosti onih koji su odgovorni za finansijske izveštaje, ali je ne može eliminisati. Postojanje minimalnih zahteva za obelodanjivanjem finansijskih informacija i mogućnosti izbora između više ponuđenih alternativa, omogućavaju menadžmentu da utiče na iskazivanje performansi preduzeća, a samim tim i na kvalitet prezentovanih informacija. Podizanjem nivoa odgovornosti menadžera za prevare u finansijskom izveštavanju, uz adekvatan nadzor i stimulativnu politiku nagrađivanja menadžera, u velikoj meri se doprinosi smanjenju nastanka i efikasnijem otkrivanju već nastalih menadžerskih prevara, s jedne strane i stvaranju partnerske klime s druge strane, u kojoj menadžeri poslušujući u interesu vlasnika, rade i u sopstvenu korist.

Menadžeri preduzeća po pitanju rentabilnosti, solventnosti i likvidnosti preduzeća imaju zajedničke interese sa ostalim interesnim grupama. Zainteresovanost za finansijske izveštaje koji se

dostavljaju eksternim korisnicima može biti podstaknuta interesom da se prikažu informacije koje ukazuju na dobre performanse preduzeća i da se na taj način privuku investitori i kreditori, ali i činjenicom da se eksterno revidirane informacije odlikuju većim stepenom pouzdanosti. Pored korišćenja finansijskih izveštaja preduzeća kojim upravljaju, menadžeri mogu biti korisnici finansijskih izveštaja poslovnih partnera, konkurenata i preduzeća koja su privlačna za investitore.

LITERATURA

1. Brealey, R.A., Myers, S.C., Allen, F., Corporate finance, Mc Graw – Hill/ Irwin, New York, 2006.
2. Četvrta direktiva Saveta Evropske unije, 78/660/EEZ, član 46.
3. Malinić, D., Kredibilitet računovodstvene profesije kao faktor razvoja tržišta, Kopaonik biznis forum, Ekonomika preduzeća, Savez ekonomista Srbije, Beograd, 2010, str. 1- 19.
4. Malinić, D., Savremeni izazovi integralnog istraživanja kvaliteta finansijskih izveštaja, Ekonomika preduzeća, specijalni broj Tajne bilansa: menadžerski pristup, Savez ekonomista Srbije, Beograd, 2009, str. 142.
5. Malinić, D., Stevanović, N., Fenomenologija bilansa: Informaciona moć, rizici i posledice, Ekonomika preduzeća, specijalni broj Tajne bilansa: menadžerski pristup, Savez ekonomista Srbije, Beograd, 2009, str. 65.
6. Milojević, D., Revizija finansijskih izveštaja, Fakultet za trgovinu i bankarstvo, Beogradska bankarska akademija, Beograd, 2006, str. 84.
7. Stevanović, N., Malinić, D., Milićević, V., Upravljačko računovodstvo, Ekonomski fakultet, Beograd, 2009, str. 12.
8. Van Horne, J., Wachowicz, J., Osnovi finansijskog menadžmenta, Data Status, Beograd, 2007, str. 2-5.
9. Wild, J., Subramanyam, K., Halsey, R., Financial Statement Analysis, McGraw-Hill/Irwin, New York, 2007, p. 66.
10. Zakon o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata, Službeni glasnik RS, br. 47/06.
11. Zakon o privrednim društvima, Službeni glasnik RS, broj 125/04, član 289-291.
12. Zakon o računovodstvu i reviziji, Službeni glasnik RS, br. 46/06 i 111/09, član 28-30.